

Psota rajčiaková

Psota rajčiaková (*Phthorimaea absoluta*, synonymum *Tuta absoluta*) je motýlí škodca, ktorý napáda predovšetkým rastliny z rodu *Solanum*, ako sú rajčiak, baklažán, zemiak a pepino. Do spektra hostiteľských rastlín patrí aj fazuľa obyčajná. Psota je teplomilný druh škodcu, ktorý škodí najmä v skleníkoch, kde dokáže po zavlečení spôsobiť veľké škody a straty na kvalite i množstve plodov hostiteľských rastlín (rajčiak, baklažán). Tento druh je považovaný za celosvetovo významný škodlivý organizmus rajčiakov a v súčasnosti sa vyskytuje na celom území Európy. Najškodlivejším štádiom nie je dospelý jedinec, ale húsenica (larválne štádium). Hostiteľské rastliny môžu byť napadnuté v ktoromkoľvek vývojovom štádiu, čiže od malej sadenice až po dospelé rastliny. Životný cyklus škodcu zahŕňa vajíčko, húsenicu (štyri štádiá – instary), kuklu a dospelého jedinca. Dospelé motýle sú nočné druhy hmyzu, dlhé asi 10 mm, ktoré sa cez deň ukrývajú medzi listami. Dospelé samičky kladú krémovobiele až žlté vajíčka na nadzemné časti hostiteľských rastlín (prevažne na spodnú stranu listov). Jedna samička môže počas života naklášať približne dvesto vajíčok. Kuklenie prebieha v pôde, na povrchu listov alebo v mínach v závislosti od podmienok vonkajšieho prostredia.

Prvotné príznaky napadnutia rajčiakov vznikajú činnosťou mladších štádií húseníc po vyliahnutí. Húsenice poškodzujú listy a stonku a vytvárajú nápadné mínové galérie. Na listoch sa živia iba mezofylovým pletivom, zatiaľ čo epidermu nechávajú neporušenú. Vzhľad mín býva väčšinou nepravidelný a postupne môžu byť až nekrotické. Húsenice majú charakteristickú krémovú farbu a tmavú, výraznú hlavu. V 2. až 4. vývojovom štádiu sa sfarbenie húseníc mení na zelenkaste až svetloružové. Plody rajčiaka sú napádané ihneď po ich vytvorení. Galérie vyvrtané v plodoch môžu byť napadnuté aj sekundárnymi patogénmi, čo má za následok značnú hnilobu hostiteľských plodov. Na miestach napadnutia možno pozorovať čierny trus. Pri zemiaku sú napadnuté iba nadzemné časti rastliny, a preto hľuzy nie sú priamo poškodené.

Medzi preventívne ochranné opatrenia patrí inštalácia ochranných sietí ok proti hmyzu. Pred výsadbou hostiteľských rastlín sa odporúča odstrániť rastlinné zvyšky z predchádzajúcich plodín. Dôležitá je aj pravidelná kontrola priesad a ničenie hostiteľských burín škodcu (čel'ad' *Solanaceae* – ľuľkovité).

Na chemickú ochranu sú povolené nasledujúce prípravky (insekticídy): Affirm (účinná látka emamectin); Azatin EC (účinná látka azadirachtin); Benevia (účinná látka cyantraniliprole); Isonet T (účinné látky (E,Z,Z)-3,8,11-tetradecatrien-1-yl acetate a (E,Z)-3,8-tetradecadien-1-yl acetate) - ide o prípravok vo forme feromónových odparníkov na mätenie samcov psoty rajčiakovej pomocou sexuálnych atraktantov v skleníkoch; Decis Forte, Delta Expert, Dinastia Forte, Dinastia Expert, Decis Expert 100 EC, Nuyard, Patriot (účinná látka deltamethrin) na húsenice motýľov a Sanium Ultra AL iba v malospotrebiteľskom balení (MB) na cicavých a žravých škodcov.

Ďalšou možnosťou sú biologické insekticídne prípravky Dipel DF a Lepido, oba obsahujú ako účinnú zložku *Bacillus thuringiensis* subsp. *kurstaki* kmeň ABTS-351. Lepinox Plus dostupný aj v MB obsahuje ako účinnú zložku *Bacillus thuringiensis* subsp. *kurstaki* kmeň EG 2348, ktorý pôsobí ako požerový preparát špecificky proti húseniciam motýľov. Okrem toho využiť možno aj selektívny insekticídny prípravok Agree WG s účinnou zložkou *Bacillus thuringiensis* ssp. *aizawai* kmeň GC-91 určený na húsenice motýľov.

Využiť možno taktiež pomocné prípravky s funkciou bioagens Trichoplus B aj v MB obsahuje parazit *Trichogramma cacoeciae* a Carpocapsae-System obsahuje parazitické hlístice

Steinernema carpocapsae. Capsanem je tiež aj v MB a obsahuje parazitické hád'atka *Steinernema carpocapsae*, pričom je určený na húsenice motýľov.

Poslednou časťou sú pomocne prípravky - Bug-Scan® Dry Yellow aj v MB (účinná látka polybutén); Bug-Scan® Roll Blue aj v MB (účinná látka polyolefíny) a Caps. Tuta Absoluta (účinné látky (E,Z,Z)-3,8,11-Tetradecatrienyl acetate 95 % a (E,Z)-3,8-Tetradecadienyl acetate 5 %).

Pre korektné použitie vyššie menovaných prípravkov je nevyhnutné sa riadiť pokynmi, ktoré sú uvedené na etikete konkrétneho povoleného prípravku na ochranu rastlín alebo pomocného prípravku!

Ing. Maroš Lučaj

ÚKSÚP – OOR

14.09.2026

Zdroj: EPPO; METODICKÝ POKYN ÚKSÚP č. 2 / 2026